

Stockholmaren som blev HIF:are

Jan Olof Olsson, Scanpix

I dagarna firar Helsingborg IF sina stolta 100 år. Författaren Johan Erséus berättar historien om en okänd men mycket känd HIF-fantast: urstockholmaren journalisten och författaren Jan Olof Olsson eller kort och gott Jolo. Hans största sportidol var HIF-målvakten Sigge Lindberg.

Att mitt i Stockholms AIK-kvarter få för sig att hålla på Helsingborgs IF – det måste vara som när Hitler i den idylliska Mozartmiljön i Linz började dyrka Wagner och drömma om ett brutalt germanskt herravälde.

Den som konstaterade detta var Jolo, journalisten Jan Olof Olsson, i ett försök att förklara sina oväntade sympatier för HIF.

De flesta känner Jolo som älskad författare till historiska verk, personporträtt, reseskildringar och kåserier. Mindre bekant är att han också var en flitig läktarreporter, en kunnig idrottsaficionado som med humor och skärpa skildrade matcher och tävlingar ur åskådarnas synvinkel.

I trettio år rapporterade han i Dagens Nyheter om VM, OS, boxningsgalor, cykeltävlingar, skidlopp – och inte minst fotboll. Han älskade sporten på alla nivåer, och var ”i princip oförmögen att gå förbi en match utan att stanna och titta”. Klumpiga korpspelare fascinerade honom lika mycket som brasilianska bolltrollare.

Jolo föddes 1920 och växte upp i Stockholmsstadsdelen Birkastan, en tung jugendkoloss befolkad av arbetare från Atlasverkstaden och Rörstrands porslinsfabrik; Vasa-stans sista utpost före Kohagen vid Karlbergs slott och spårområdet som skilde Stockholm från Solna. Fotbollsmässigt var detta AIK-land. Under Jolos sportfanatiska uppväxtår massvandrade kvarterens män och pojkar på söndagarna till Stadion för att se huvudstadens enda storlag ta sig an de allsvenska konkurrenterna.

Jolo behöll de svartgula sympatierna livet ut, utan att förfalla till hejklacksledare – han konstaterade själv att AIK-supportrar är ett egendomligt släkte som stöder sitt lag med hånfulla tillrop och bistra miner.

Men som den outsider han alltid ville vara öppnade han även sitt hjärta för ett utsocknes lag. Och det är här parallellen till Hitler och Wagner kommer in:

”Det är kanske inte märkvärdigare än att vi alla är bråkstakar emellanåt. I Birkastans stenrike fick jag för mig att jag inte skulle hålla på AIK, utan på skånska Hälsingborgs idrottsförening. När kamraterna läste Hjalmar Söderberg övergick jag till skånske Ola Hansson.”

Att det blev just Helsingborgs IF var egentligen inte så konstigt. Mamma Berta kom från Skåne (visserligen Ystad, men ändå), och många av barndomens somrar tillbringades i landskapet. Pappa Nils Olof arbetade vid Rikets allmänna kartverk och ägnade sommarhalvåren åt mätningar i södra Sverige, inte minst i norra Skåne och södra Halland. I familjens fotoalbum från åren kring 1930 ser man unge Jan Olof med fotboll i Vittsjö, på stranden i Torekov, på idrottsplatsen i Åhus, med fotboll i Kivik (där han hjälpte ortens pojklag att besegra Svinaberga med 2–0) och på tennisläktaren i Båstad under en av Gustaf V:s matcher.

Det idoga läsandet av husorganet Idrotts-Bladet bidrog också till att Jolo fick upp ögonen för Helsingborgs IF. För varje år sedan allsvenskan drog igång 1924 hade HIF kommit allt närmare guldet. Klubben bärgade det äntligen 1928–29, som första klubb utanför Göteborg. Jolo skulle aldrig glömma de första rödtröjade guldhjältarna, som gjorde oslagbara 89 mål på 22 matcher. Över fyrtio år senare kunde han rabbla upp dem – från målvakten Sigge Lindberg till vänsteryttern Charles Brommesson, även om han ibland koketterade med att han brukade glömma högerhalven Krassi Persson eller vänsterinnern Albin Dahl. (En bidragande orsak till denna specialkunskap var att han under en Skånevistelse hade fått en skärmmössa där alla namnen stod i hattbandet.)

HIF:s guldelva blev för Jolo inte bara en mytisk storhet, utan även en nyckel till framgång i sällskapslivet. Vid ett tillfälle hamnade han bland ett gäng sportjournalister som slog varandra i huvudet med fakta och siffror. De försökte räkna upp alla elva HIF-spelarna från 1929, men hur de än rådbåkade sina hjärnor kom de bara på nio stycken. Jolo, som hade suttit tyst, harklade sig till slut och gav de två felande namnen. Strax efter kom samtalet in på en dikt, som ingen kunde placera. Jolo harklade sig igen och sade ”Harriet Löwenhielm”; det råkade vara en av dikterna han hade fått lära sig utantill i skolan. Sedan förblev han, klokt nog, tyst under resten av kvällen – och skaffade sig därmed ett grundmurat rykte som mannen som kan samtliga svenska laguppställningar och dikter.

AIK dominerade naturligt nog i hans liv som åskådare, även efter flytten till Råsunda 1937; Jolo såg få allsvenska matcher utan att de guldkantade var med. Men han fortsatte att vackla mellan de bägge favoritlagen:

”Jag kunde aldrig bestämma mig, och den första transfern i svensk fotbollshistoria, ‘Massa’ Alfredssons övergång från Hälsingborg till AIK och Örnens herrekipering på Vasagatan, berörde mig intimt och ställde svåra krav på mina skiftande lojalitetskänslor.”
På Örnens, ett kvarter från Norra latins läroverk där Jolo gick, arbetade flera AIK-stjärnor, och det var där han lade grunden till sin autografsamling, sedermera sorgligen skingrad. När han inför AIK:s 80-årsjubileum 1971 skulle intervjuas en av sin barndoms hjältar var han lika nervös som om det hade gällt Winston Churchill.

Hans ojämförligt största idol var dock HIF:s och fotbollslandslagets målvakt Sigge Lindberg. 1932 utkom dennes memoarer ”Mitt liv mellan stolparna” – den första bok Jan Olof Olsson köpte för egna pengar, och den han oftast återkom till i sina idrottsartiklar.

Sigge Lindberg blev också den sista fotbollsstjärnan han intervjuade för Dagens Nyheter.

Samtalet ägde rum i oktober 1973 hemma hos Sigge – i hans lilla villa ”i den gamla staden, åt Ramlösaskogen till”. Efter ett hårt yrkesliv som svetsare var den 76-årige målvakten sedan länge blind, men hans största bekymmer var om HIF skulle vinna nästa kvalmatch och klättra upp från förnedringens division III till dåvarande division II.

Jolo beskrev hur unge Sigfrid Lindberg vårvintern 1921 gick över från Hälsingborgskamraterna till Hälsingborgs Idrottsförening. För denna transfer fick han en överrock – och ett slag över truten; en av de forna lagkamrater passade under danskvällen på Folkets hus på att ge igen för Siggas ”förräderi”. Två år senare fick Sigge som första svenska fotbollsspelare ett proffsanbud – från Arsenal. Femtio år senare tyckte hustru Inez fortfarande att han borde ha nappat på det: ”Att du inte tog det...”

”Aaaaaaa, jag var så glad för HIF”, svarade den lojale Sigfrid.

Han tillhörde den generation som i många år spelade boll utan att ha någon fotboll; det fick duga med hopvirade tidningar med snören omkring. Sigge mindes den första match han spelade med en riktig fotbollskänga – på ena foten. På den andra hade han en vanlig sko, den andra fotbollskängan satt på en medspelare.

Jolo och Sigge suckade också nostalgiskt över den tid då det vid skånska derbyn på Olympia ”utan vidare var 20 000 inklämda runt planen, så trångt att det knappt fanns utrymme att snyta sig eller lätta plommonstopet från pannan”.

Reportaget om Sigge Lindberg ingår i det sextiototal Joloartiklar om sport som nu samlats i volymen ”Allsvensk idyll” (utgiven av Jolosällskapet). Där kan man också läsa följande karakteristik av Siggas hemstad:

”Hälsingborg hade vid den tiden en allmän image som Birger Sjöbergs och ‘Fridas visors’, konsulernas och högborgerlighetens stad och som en idyll. Den var i själva verket hårt industrialiserad, påminde inte så lite om sådana engelska fabriksstäder som hyste legendariska fotbollslag.

I dag är Hälsingborg ännu mer industrialiserat och därtill än mer Birger Sjöbergs och Fridas stad – sedan Hasse Alfredson spelade in ”Kvartetten som sprängdes” i de gamla kvarteren.” Under fotbolls-VM 1958 var Jolo ”kringreporter” och inledde sin DN-rapportering i Helsingborg den 8 juni, med orden: ”Efter spaningar under bokkronorna i Ramlösa brunns hälsosamma park har inga vilda flickor kunnat upptäckas.”

Bakgrunden var envetna rykten längs Öresundskusten om att ”försigkomna Hälsingborgsflickor belägrade de argentinska spelarna vid Ramlösaanläggningen enligt de principer och den taktik som utvecklats i samband med flicktrafiken i hamnarna”.

Jolo upptäckte att scenerna inte var så osedliga som befarats: flickornas främsta hobby var att be om namnteckningar, ”inte på autografblock utan med kulspets- eller bläckpenna på överarmarna – tydligen ett skånkt mod som har brutit ut i anslutning till världsmästerkapen”.

Vid Ramlösa brunn mötte Jolo dessutom några äldre promenerande Helsingborgsherrar i vit linnestportmössa. De betraktade de tränande argentinarerna, men på frågan om de avsåg att se matchen mellan sydamerikanerna och världsmästarna från Tyskland, svarade herrarna med en mun: ”Nej, min liv, det kommer ju mitt i maten.”

I den skånsk-halländska VM-gruppen var tyskarna förlagda till Bjärred medan nordirländarna hade hamnat i Tylösand. I den stensvala Skånegården i Norrviken utanför Båstad återfanns ”de grymt beslutsamma” tjeckerna: ”Där kan man nu se dem gå omkring i den klosterlika stillhet som utmärker detta ställe. Genom att träningsjogga tvärs över gatan kan de förflytta sig från klostermiljön till strandhotellets casino, där de äter svensk mat utan knot.”

Olympia ansågs sedan länge ha fotbollssveriges finaste gräsmatta, och stadion hade inför VM byggts ut för att rymma 30 000 åskådare. Det var Jolos favoritarena, i konkurrens med Örjans Vall i Halmstad, Värendsvallen i Växjö, Landskrona IP, Idrottsparken i Köpenhamn och Nya Ullevi i Göteborg. Råsundas betonggryta hade däremot aldrig skänkt honom någon hemkänsla.

Jolo rapporterade inte från de bägge matcherna på Olympia. Däremot från Argentina-Tyskland i Malmö – en historisk match eftersom argentinarna fick dra på sig IFK Malmös tröjor; enda gången ett VM-lag spelat i klubbdräkt.

Under drabbningen hörde han i pressbaren på Malmö stadion två skånska män tala om en dramatisk match där ena målvakten hade blivit utvisad. Jolo undrade försiktigt vilken VM-match det handlade om: ”Med ett visst kyligt lokalt avståndstagande gent emot mig som främling, men fullt korrekt, svarade mannen: ‘Lilla DM. Eskilsminne slog Skromberga med 2–1. Denne målvakten i Skromberga stod inte still fast han blev varnad, och så åkte han ut.’”

Eskilsminne dök även upp i Jolos texter nio år senare, i romanen ”De tre från Haparanda”. För att ta sig från Helsingborg till Danmark låtsas en av de tre hjältarna, fotografen Fritz, vara fotbollsstjärna – och får hoppa in som målvakt i Eskilsminne IF som ska resa över Sundet för att spela match. Men här är den noggranne historikern Jolo för en gångs skull anakronistisk: romanen utspelas 1917 och Eskilsminne grundades inte förrän 1928. Inte ens Stattena IF, som i boken ska ha värvat Eskilminnes stjärnor, existerade då.

VM-sommaren 1958 avslutade Jolo tillsammans med familjen i ett hyrt sommarhus i Torekov, där han i regn och blåst fick följa finalen i en brusande radio; till på köpet var han knäskadad, ”justerad, som en annan fotbollsspelare”, efter alltför våldsamt läktarjubel under den fantastiska VM-matchen mellan Brasilien och Sovjet i Göteborg.

Under hela 1960-talet semestrade Jan Olof, hustrun Margareta Sjögren och döttrarna Elizabeth och Vibeke på andra sidan Öresund, i ett pensionat i Hornbæk. Därifrån reste de varje sommar med det lilla röda lokaltåget till Helsingør och tog färjan för att se Nils Poppe på Fredriksdalsteatern.

När pensionatet Hornbækhus skulle läggas ned ville Jolo skaffa sommarhus i närheten, men det var för dyrt. I stället fann han 1970 en övergiven niorumsvilla i herrgårdsstil i byn Tockarp, vid foten av Hallandsåsen mellan Förslöv och Hjärnarp, nära Margretetorps gästgifvaregård.

Som fritidshus var det egentligen ganska misslyckat. Upprustningsbehoven var gigantiska, varken bad eller butik låg på cykelavstånd och för att kontrollera centralvärmen fick Jolo ibland köra 120 mil tur och retur.

På somrarna var huset bas för badutflykter till Skälderviken och Laholmsbukten och för fotbollsresor till Malmö, Landskrona och Helsingborg – där Jolo gärna passade på att äta middag på Svarta Pannan.

I Skånehuset tillbringade han allt längre perioder med att skriva böcker, rensa bort sönderfallna bikupor och ruttande kajbon och möblera med inventarier från Anderholms i Ängelholm.

Jolo ville flytta från radhuset på Lidingö och slå sig ned i Tockarp för gott, och ändrade till och med sin adress hos folkbokföringen. Han var sedan länge trött på Dagens Nyheter och det dagliga tidningsarbetet och längtade till barndomens Skåne med bokskogar och levande bondelandskap inpå knuten. Margareta accepterade motvilligt tanken på en flytt, men krävde att de i så fall också skulle skaffa en liten lägenhet inne i Helsingborg.

Det blev inte så. Herrgårdsvillan blev aldrig färdigrenoverad, och på valborgsmässoaftonen 1974 avled Jan Olof Olsson, blott 54 år gammal, sittande på husets trappa.

Samma höst tog AIK silver i fotbollsallsvenskan. Helsingborg slutade på tredje plats i division II Södra; först nitton år senare var HIF tillbaka i högsta serien.

Fotnot: Johan Erséus är journalist och författare. Hans senaste bok är ”Astrids bilder” (Max Ströms förlag) som utkom i år till den stora Astrid Lindgren-utställningen i Stockholm. Han är redaktör för den aktuella ”Allsvensk idyll” om Jolo, utgiven av Jolo-sällskapet.

Johan Erséus

Helsingborgs Dagblad den 3 juni 2007

*Den unge Jolo på Skånesemester
med sin kära leksak – fotbollen!*

Det är sådant som gör dig till livstidsfan till Helsingborgs IF.